

საქართველოს გაერთიანებული სახელმწიფოს და სოფლის მეურნეობის მინისტრი

ბრძანება N 2-892

17/06/2021

ქ. თბილისი

ოზურგეთის მუნიციპალიტეტში, შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მდინარე ნატანებზე 9.085 მგვტ სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (ნატანები-3 ჰესის) და 110 კვ ძაბვის ღია ქვესადგურის მშენებლობა-ექსპლუატაციაზე გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის შესახებ

2020 წლის 17 ნოემბერს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მიერ სამინისტროში წარმოდგენილია ოზურგეთის მუნიციპალიტეტში, მდინარე ნატანებზე 9.085 მგვტ სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (ნატანები-3 ჰესის) და 110 კვ ძაბვის ღია ქვესადგურის მშენებლობა-ექსპლუატაციის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიში და კანონით გათვალისწინებული თანდართული დოკუმენტაცია, რაზეც სამინისტრომ უზრუნველყო საექსპერტო კომისიის შექმნა და დაგეგმილი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის კანონმდებლობით დადგენილი წესით გავრცელება, მათ შორის ინფორმაცია განთავსდა სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი ორგანოს საინფორმაციო დაფაზე და ოფიციალურ ვებგვერდზე. გზშ-ის ანგარიში მომზადებულია შპს „გამა კონსალტინგის“ მიერ.

„გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მე-9 მუხლის შესაბამისად, სკოპინგის დასკვნის მიღების მიზნით, სამინისტროში წარმოდგენილი იყო ზემოაღნიშნული პროექტის სკოპინგის ანგარიში, რაზეც სამინისტროს მიერ სკოპინგის პროცედურის შესაბამისად განსაზღვრული და დადგენილ იქნა დაგეგმილი საქმიანობის გზშ-ის ანგარიშის მომზადებისათვის საჭირო კვლევების, მოსაპოვებელი, შესასწავლი ინფორმაციის ჩამონათვალი და გზშ-ს პროცესში დეტალურად შესასწავლი საკითხები (სკოპინგის დასკვნა N3 (15.01.2020 წ), ბრძანება N 2-56 (23/01/2020)).

გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში გარკვეული საკითხების დაზუსტების მიზნით, სამინისტრომ 1 თვის ვადით შეაჩერა პროექტის განხილვა. სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ 2021 წლის 13 აპრილს წარმოადგინა დაზუსტებული დოკუმენტაცია, რომელიც საჭიროებდა დამატებით შესწავლას საექსპერტო კომისიის მიერ. შესაბამისად საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2020 წლის 24 ნოემბრის N 2-1079 ბრძანებაში განხორციელდა ცვლილება და საექსპერტო კომისიას მიეცა დამატებითი ვადა დოკუმენტაციის განხილვისა და საექსპერტო კომისიის დასკვნების წარმოსადგენად. დამატებით დოკუმენტაცია წარმოადგენს გზშ-ის ანგარიშის განუყოფელ ნაწილს.

წარმოდგენილი გზშ-ის ანგარიშით დგინდება, რომ შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მიერ ოზურგეთის მუნიციპალიტეტში, მდ. ნატანების ხეობაში

დაგეგმილია 9.085 მგვტ დადგმული სიმძლავრის, „ნატანები 3 ჰესის“ მშენებლობა და ექსპლუატაცია. პროექტით გათვალისწინებულია ბუნებრივ ჩამონადენზე მომუშავე, დერივაციული ტიპის ჰესის მოწყობა.

გზმ-ის ანგარიშში კანონმდებლობის შესაბამისად განხილულია პროექტის ალტერნატიული ვარიანტები. მათ შორის არაქმედების ალტერნატივა და პროექტის საჭიროების დასაბუთება, სადერივაციო სისტემის ტიპის და განთავსების ალტერნატიული ვარიანტები, სათავე და ძალური კვანძების განთავსების ალტერნატივები. **სადერივაციო მილსადენის** განთავსებისათვის გზმ-ის ანგარიშში განხილულია ორი (I; II) ალტერნატიული მარშრუტი. ორივე ალტერნატიული მარშრუტი მდინარის მარჯვენა ფერდობზეა წარმოდგენილი. ალტერნატიული მარშრუტები აღწერილია პიკეტაჟების მიხედვით და მოცემულია თითოეულ პიკეტაჟზე გამოვლენილი საშიში გეოლოგიური პროცესების შესახებ ინფორმაცია, მილსადენის დასაცავად საჭირო ღონისძიებების მითითებით. საშიში გეოლოგიური პროცესების შედარების საფუძველზე მილსადენის განთავსებისათვის შერჩეულია II ალტერნატიული მარშრუტი. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, სადერივაციო მილსადენის ტრასის II ალტერნატიული ვარიანტის შერჩევა ნაწილობრივ ეყრდნობა ფერდობების წინასწარი მდგრადობის ანგარიშის შედეგებს. ვინაიდან მდ. ნატანების მარცხენა შენაკადები უფრო წყალუბვია და შესასრულებელი სამშენებლო სამუშაოები იქნება უფრო მოცულობითი - გარემოზე ზემოქმედების თვალსაზრისით, მილსადენის მარჯვენა ფერდობზე განთავსება ოპტიმალურ საპროექტო გადაწყვეტად არის მიჩნეული. **საპროექტო სადერივაციო მილსადენის** ტიპის (გვირაბი, სადაწნეო მილსადენი, არხი) ალტერნატივების შედარებითი ანალიზის მიხედვით, გეოლოგიურ და ბიოლოგიურ გარემოზე ზემოქმედების გათვალისწინებით, სათავე კვანძიდან ჰესის შენობამდე წყლის დერივაცია გადაწყდა სადაწნეო მილსადენის საშუალებით. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, **სათავე კვანძის** განთავსებისთვის განიხილებოდა ორი ალტერნატიული კვეთი (1 - ზ.დ. 630 მ და 2 - ზ.დ. 650 მ ნიშნულები), რომელთაგან უპირატესობა, გეოლოგიური პირობების და ქანების ფილტრაციის თვისების გათვალისწინებით მეორე ალტერნატივას მიენიჭა. შედარებით მაღალ ნიშნულებზე სათავე კვანძის მოწყობა არ იქნა განხილული - პერსპექტივაში დაგეგმილი ნატანები 2 ჰესის პროექტის გათვალისწინებით, ხოლო სათავე კვანძის უფრო დაბალ ნიშნულებზე მოწყობა, გზმ-ის ანგარიშის, მიხედვით პროექტის განხორციელებას არარენტაბელურს გახდიდა. **ძალური კვანძის** განთავსებისთვის შერჩეულია მდ. ნატანების მარჯვენა სანაპირო, ზღვის დონიდან 421,6 მ ნიშნული. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, ძალური კვანძის შერჩეული ალტერნატივა მისაღებია რელიეფურ-გეოლოგიური, გარემოსდაცვითი და სოციალური თვალსაზრისით. ტერიტორიამდე სოფ. ვაკიჯვარიდან მდის გრუნტის საავტომობილო გზა. ძალური კვანძის განთავსების ადგილი დაშორებულია ადგილობრივი მოსახლეობიდან (610 მ). ძალური კვანძის მოწყობის ერთ-ერთ ალტერნატივად განიხილებოდა მდინარის ქვედა ნაწილი, ზ.დ. 380 მ ნიშნულზე. აღნიშნული ლოკაცია არ იქნა შერჩეული ვინაიდან იზრდება სადერივაციო სისტემის სიგრძე, შესაბამისად მატულობს ბიოლოგიურ და გეოლოგიურ გარემოზე ზემოქმედების რისკები, ამასთან იზრდება მდინარის მონაკვეთი, სადაც მოსალოდნელია წყლის ბუნებრივი ხარჯების შემცირება, ხოლო ჰესის შენობა განთავსდება საცხოვრებელ ზონასთან ახლოს.

ნატანები-3 ჰესის საპროექტო ტერიტორია მდებარეობს ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის სოფ. ვაკიჯვარის ზედა ნიშნულებზე, მდ. ნატანების ხეობის 650-418.6 მ ნიშნულებს შორის. ბუნებრივ ჩამონადენზე მომუშავე საპროექტო ჰესისთვის წყლის საანგარიშო ხარჯი შეადგენს - 5.0 მ³/წმ. მდინარე ნატანების საშუალო მრავალწლიური ხარჯი სათავე ნაგებობის მოწყობის უბანზე შეადგენს 4,87 მ³/წმ-ს. ქვედა ბიეფში გასაშვები მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯის რაოდენობა - 0,49 მ³-ს (საშუალო მრავალწლიური ხარჯის 10%).

საპროექტო ჰესის შემადგენლობაში იქნება: სათავე ნაგებობა, ფოლადის სადაწნეო მილსადენი, ჰესის შენობა და ქვესადგური. ჰესის საპროექტო ტერიტორიიდან უახლოეს დასახლებულ პუნქტამდე (სოფ. ვაკიჯვარი) პირდაპირი მანძილი დაახლოებით 610 მ-ს შეადგენს. მდინარე ნატანებზე 9.085 მგვტ სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (ნატანები 3 ჰესი) საპროექტო ტერიტორია მდებარეობს ვაკიჯვრის მადნიანი ველის (ოქრო, სპილენძი, პოლიმეტალები) კონტურში. სავალდებულოა - პროექტის განხორციელებით აღნიშნულ ტერიტორიაზე არ შეიზღუდოს შემდგომში სასარგებლო წიაღისეულის შესწავლა-მოპოვების ლიცენზიის გაცემის შესაძლებლობა. გზმ-ის ანგარიშში აღნიშნულს წერილობით ადასტურებს შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშ“.

სათავე კვანძის მოწყობა დაგეგმილია მდინარის კალაპოტის 650 მ ნიშნულზე (მიახლოებითი GPS კოორდინატებია: X – 266294; Y – 4639721). გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია წყალმიმღები/სათავე კვანძის შემადგენელი ინფრასტრუქტურული ობიექტებისა და შესაბამისი პარამეტრების შესახებ ინფორმაცია. ამასთან წარმოდგენილია სათავე ნაგებობის გენ-გეგმა, ჭრილები, შესაბამისი ექსპლიკაციით, სადაც ნაჩვენებია დამბის, წყალმიმღების, სალექარის, თევზსავალის, გამრეცხის, სადაწნეო აუზის, მილსადენის განთავსების ადგილები. სათავე კვანძზე პროექტით გათვალისწინებულია: ფონტალური ტიპის დამბის მოწყობა, სიმაღლით - 2,6 მ (სადირკვლის გათვალისწინებით - 6,8 მ); 4 გამრეცხის მოწყობა, სიგანით 5,9 მ; წყალმიმღების მოწყობა, რომლის განთავსება იგეგმება მარჯვენა ნაპირზე. წყალმიმღების საერთო სიგრძე შეადგენს 22,5 მ-ს; გათვალისწინებულია, ასევე ორკამერიანი სალექარის მოწყობა (თითოეული კამერის სიგრძე - 22 მ, სიგანე - 5 მ), რომლის დანიშნულებაცაა მდინარის ნატანის მსხვილი ფრაქციების დალექვა, გაწმენდილი წყლის უწყვეტი მიწოდება სადერივაციო მილსადენზე და კამერებში დაგროვილი ნატანის სისტემატური მოცილება. ფილტრაციის საწინააღმდეგო ელემენტის, ძირულის მოწყობა დაგეგმილია დამბის და გამრეცხის წინ (სიგრძით-10 მ). ჩამქრობი ჭის (სიგრძით - 10 მ) მოწყობა დაგეგმილია დამბის ქვედა ბიეფში. დამბის ზედა ბიეფში შექმნილი შეგუბების სიგრძე იქნება 45 მ. წყალსაცავის მოცულობა ნორმალური შეტბორვის პირობებში - 3000 მ³. წყალსაცავის სარკის ზედაპირის ფართობი - 1430 მ². გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია წყალმიმღების/სათავე ნაგებობის ჰიდრავლიკური გაანგარიშებები. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, სათავე ნაგებობის მშენებლობა განხორციელდება ეტაპობრივად, ზღუდარების და სადერივაციო არხის გამოყენებით. მდინარის წყლის დერივაცია სათავე ნაგებობის მშენებლობის პროცესში უზრუნველყოფილი იქნება დროებითი არხის საშუალებით.

ნატანები-3 ჰესის სათავე კვანძზე თევზსავალის განთავსება განსაზღვრულია მარცხენა სანაპიროს მხარეს. ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად კომპანიის მიერ წარმოდგენილი იქნა დაზუსტებული საკითხები თევზსავალი ნაგებობის შესახებ, მათ შორის მოცემულია თევზსავალის ტიპის შერჩევის ანალიზი და თევზსავალის გაანგარიშება. თევზსავალის შესახებ დაზუსტებულ დოკუმენტაციაში გათვალისწინებულია სამინისტროს მიერ მოთხოვნილი ტექნიკური ლიტერატურის რეკომენდაციები. პროექტით გათვალისწინებულია ე.წ. აუზებიანი თევზსავალის მოწყობა. მოცემული დაზუსტებული ინფორმაციის მიხედვით, ნატანები 3 ჰესის სათავე ნაგებობაზე მოსაწყობი თევზსავალის პარამეტრებია: თევზსავალი ღარის სიგანე - 1,2 მ; თევზსავალის თითოეული საფეხურის სიგრძე გამყოფი ტიხრის სიგანის ჩათვლით - 1,8 მ; თევზსავალის საფეხურების რაოდენობა - 19 ცალი; თევზსავალის საერთო სიგრძე, გაზრდილი ზომების მქონე საფეხურის (ე.წ. დასასვენებელი აუზის) მოწყობის გათვალისწინებით - 36 მ; სიღრმული წყალგამტარი ხვრეტების სიმაღლე - 0,25 მ, სიგანე - 0,35 მ; საფეხურის ფარგლებში წყლის სიღრმე - 0,8 მ. დაზუსტებული ინფორმაციის მიხედვით, ჰესისათვის დადგენილი ეკოლოგიური ხარჯის (0,49 მ³-ს)

ნაწილი - 0,13 მ³/წმ გატარებული იქნება თევზსავალის საშუალებით, ხოლო დანარჩენი 0,36 მ³/წმ 325 მმ დიამეტრის მილის საშუალებით, რომელიც მოეწყობა თევზსავალი ნაგებობის გვერდით. დაზუსტებულ დოკუმენტაციაში განსაზღვრულია ეკოლოგიური ხარჯის მთლიანად თევზსავალით გატარების მიზანშეუწონლობის დასაბუთება. ჰესის წყალმიმღებში თევზის მოხვედრის პრევენციის მიზნით გათვალისწინებულია, აირბუმტოვანი ფარდის ტიპის, თევზამრიდი მოწყობილობის დამონტაჟება.

წყლის დერივაცია დაგეგმილია ფოლადის სადაწნეო მილსადენით, რომელიც მდინარის მარჯვენა მხარეს განთავსდება და 4410 მ სიგრძის იქნება (დიამეტრი სხვადასხვა მონაკვეთზე - 1800-1600 მმ). მილსადენის გამტარიანობა - 5.0 მ³/წმ. გზშ-ის ანგარიშში მოცემულია მილსადენის გენ-გეგმა, განივი ჭრილები პიკეტაჟის მიხედვით. მილსადენის მთელი სიგრძე იქნება მიწისქვეშა, გარდა საწყის და ჰესის შენობასთან. მილები ჩაწყობილი იქნება 0,8 მ სიღრმის თხრილში. მილსადენის განთავსება გათვალისწინებულია საპროექტო საავტომობილო გზის დერეფანში. მილსადენის თხრილის მოსამზადებლად ბურღვა-აფეთქების მეთოდის გამოყენება დაგეგმილი არ არის. სადაწნეო მილსადენი საპროექტო დერეფანში გადაკვეთს 9 ძირითად ბუნებრივ ხევს, სადაც ჩამონადენის გატარების მიზნით გათვალისწინებულია ე.წ. „სელის გამტარი“ ნაგებობების მოწყობა (გამტარი ნაგებობები გაანგარიშებულია კონკრეტული ხევის მაქსიმალური ჩამონადენის გათვალისწინებით). გზშ-ის ანგარიშში მოცემულია სადაწნეო მილსადენის და საავტომობილო გზის გენ-გეგმა, სადაც მითითებულია, ასევე სელის გამყვანი ტრაქტის განთავსების მონაკვეთები. სელის გამტარი ნაგებობების გეგმები და ჭრილები ცალკეული ხევების გადაკვეთისათვის მოცემულია გზშ-ის ანგარიშში (დანართი-3). ტრასის რამდენიმე წერტილში, მილსადენის მოხვევის ადგილებში, მოეწყობა ანკერული საყრდენები. გზშ-ის ანგარიშში მოცემულია სადაწნეო მილსადენის აღწერა პიკეტაჟების მიხედვით, სადაც წარმოდგენილია თითოეულ მონაკვეთზე არსებული გეოლოგიური რისკები და პრევენციული ღონისძიებები. გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია ნატანები-3 ჰესის საანგარიშო დაწნევის გაანგარიშება, ასევე ჰესის სადერივაციო მილსადენის გაანგარიშება სიმტკიცეზე, ჰიდრავლიკური დარტყმის გათვალისწინებით.

გზშ-ის ანგარიშის შესაბამისად ძალური კვანძის შემადგენლობაში იქნება ჰესის შენობა და ღია ქვესადგური. პროექტით გათვალისწინებული მიწისზედა ჰესის შენობა (გაბარიტული ზომები - 36 x 9 მ, სიმაღლე-7,8 მ), რომელიც ზ.დ-დან 418.6 მ ნიშნულზე განთავსდება (მიახლოებითი GPS კოორდინატებია: X-264490; Y-4642869). ჰესის შენობაში დაგეგმილია ირიბ-ჭავჭავური ტიპის ხუთი ჰიდროტურბინის დამონტაჟება. გამონამუშევარი წყალი 1000 მმ დიამეტრის მილებით ჩაშვებული იქნება მდ. ნატანებში. გზშ-ის ანგარიშში მოცემულია ჰესის ძალური კვანძის გენერალური გეგმა შესაბამისი ექსპლიკაციით. გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, ძალური კვანძის საპროექტო ტერიტორიაზე, საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევის შედეგების მიხედვით, საშიში გეოდინამიკური პროცესები დაფიქსირებული არ არის. პროექტის მიხედვით, ჰესის შენობის და ტერიტორიის დაცვის მიზნით გათვალისწინებულია გაბიონის მოწყობა, რომელიც დაფუძნებული იქნება მყარ კლდოვან ქანებზე. აღნიშნული ღონისძიება მიმართულია წყალდიდობის დროს მდინარის კალაპოტის წარეცხვასთან დაკავშირებით მოსალოდნელი ნეგატიური ზემოქმედების პრევენციის მიზნით. ჰესის მიერ გამოიმუშავებული წყლის მდინარეში ჩაშვების მონაკვეთზე ეროზიული პროცესების განვითარების პრევენციის მიზნით დაგეგმილია ქვის წყობის მოწყობა. ჰესის საპროექტო ტერიტორიაზე წარმოდგენილი მცენარეული საფარიდან დომინანტია მურყანი. საპროექტო ძალური კვანძის განთავსების ტერიტორიამდე მიდის არსებული საავტომობილო გრუნტის გზა, ხოლო მის ზემოთ გათვალისწინებულია ახალი მისასვლელი გზის მოწყობა. 110 კვ ძაბვის ღია ქვესადგურის

განთავსება დაგეგმილია ჰესის შენობის მიმდებარედ, სამხრეთის მხარეს. გათვალისწინებულია ორი მძლავრი ტრანსფორმატორის (ტიპი ТДН-16000 140/6 კვ) და საკუთარი მოხმარების ტრანსფორმატორის (ტიპი ТМ-4 60, 6/0,4 კვ) მონტაჟი. ქვესადგურზე დაგეგმილი ყველა ტრანსფორმატორისათვის გათვალისწინებულია ავარიულად დაღვრილი ზეთის შემკრები ავზის მოწყობა. გამომუშავებული ელექტროენერჯის მიწოდება დაგეგმილია 110 კვ ძაბვის „ოზურგეთი-ზოტის“ ელექტროგადამცემ ხაზთან, რომლის საპროექტო დოკუმენტაცია, გზმ-ის ანგარიშის თანახმად, ცალკე იქნება მომზადებული. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია ქვესადგურის საპროექტო ნახაზები, შესაბამისი ექსპლიკაციით.

გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, სამშენებლო სამუშაოების ხანგრძლივობა შეადგენს 18 თვეს. მიწის სამუშაოები შესრულდება ტექნიკის გამოყენებით (აფეთქების სამუშაოების გარეშე). ჰესის მშენებლობისათვის საჭირო დროებითი ნაგებობების განთავსებლად გამოყენებული იქნება ორი (N1; N2) ლოკაცია, სათავე და ძალური კვანძის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ძირითადი სამშენებლო ინფრასტრუქტურა განთავსებული იქნება ძალური კვანძის საპროექტო ტერიტორიის მიმდებარედ - სამშენებლო ბანაკი N1-ზე. მცირე სამშენებლო ინფრასტრუქტურა განთავსებული იქნება სათავე ნაგებობასთან, მდინარის მარჯვენა სანაპიროზე, უშუალოდ სამშენებლო მოედანზე - სამშენებლო ბანაკი N2-ზე. N1 სამშენებლო ბანაკისათვის შერჩეულ ტერიტორიაზე განთავსებული იქნება მუშახელის საცხოვრებელი, საოფისე კონტეინერული ტიპის შენობები, 30 მ³/სთ წარმადობის ბეტონის კვანძი, სასადილო, სამშენებლო ტექნიკის და სატრანსპორტო საშუალებების სადგომი, დიზელის საწვავის რეზერვუარი (10 მ³ ტევადობის), სამშენებლო მასალების, დახმარე აღჭურვილობის საწყობები და სხვა. N1 სამშენებლო ბანაკი უახლოესი საცხოვრებელი ზონიდან დაცილებულია - 550 მ-ით. N2 სამშენებლო ბანაკის ტერიტორიაზე განთავსებული იქნება მუშათა საცხოვრებელი და საოფისე კონტეინერი, სამშენებლო მასალების ფარდული, ღია საწყობი და ტექნიკის სადგომი. N2 ბანაკის მოწყობა მოხდება საავტომობილო გზის გაყვანის შემდეგ. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია N1 და N2 სამშენებლო ბანაკების გენერალური გეგმები და განთავსების ადგილების GPS კოორდინატები (N1: X-264502, Y-4642993; X-264547, Y-4642931; X-264537, Y-4642873; X-264495, Y-4642905. N2: X-266322, Y-4639711; X-266343, Y-4639707; X-266326, Y-4639656; X-266310, Y-4639661).

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია ინფორმაცია საპროექტო უზენაამდე მისასვლელი გზების შესახებ. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, ჰესის შენობისათვის შერჩეულ ტერიტორიამდე არსებობს, დაახლოებით, 750 მ სიგრძის გრუნტიანი გზა, რომელსაც მშენებლობის დაწყებამდე ჩაუტარდება რეაბილიტაცია. საპროექტო ჰესის სათავე ნაგებობამდე გათვალისწინებულია ახალი გზის მოწყობა, რომელიც განთავსებული იქნება მდ. ნატანების მარჯვენა სანაპიროს დაბალ ნიშნულებზე (გზის სიგრძე - 4 450 მ, სიგანე - 8 მ). გზების მშენებლობა, გზის ვაკისის შექმნის მიზნით, განხორციელდება გრუნტის მოჭრით ან/და გრუნტით ამოვსებით. ახლად მოწყობილი გზა დაფარული იქნება ხრეშის ფენით. გზის გასწვრივ მოეწყობა სანიაღვრე წყლების შესაგროვებელი კიუვეტი. ბუნებრივი ხევების გადაკვეთებზე დაგეგმილია ღვარცოფული ნაკადების გამტარი ნაგებობების მოწყობა.

გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მშენებლობის პროცესში წარმოქმნილი ექსკავირებული ქანების ნაწილი გამოყენებული იქნება პროექტის მიზნებისთვის. სანაყაროების მოსაწყობად შერჩეულია 3 ლოკაცია. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია სანაყაროს მოწყობისთვის შერჩეული ტერიტორიების GPS კოორდინატები და ფართობები, ასევე წარმოდგენილია ფუჭი ქანების განთავსების შესაბამისი პირობები. წარმოდგენილი Shp ფაილების მიხედვით, სანაყაროებისათვის შერჩეული ტერიტორიების მიახლოებითი GPS კოორდინატებია: N1 - X 264737.59, Y 4642374.00; N2 - X 264872.68, Y 4641201.07; N3 - X

265728.22, Y 4640395.38. სამივე სანაყარო განთავსებული იქნება მდ. ნატანების მარჯვენა სანაპიროს ფერდობზე, საავტომობილო გზის დერეფნის ზედა ნიშნულზე. სანაყაროების საერთო ტევადობა შეადგენს დაახლოებით 65 200 მ³-ს. საპროექტო დერეფანში გათვალისწინებულია მცენარეული საფარის და ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნა. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მოსახსნელი ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოცულობა იქნება - 1350 მ³, რომელიც დროებით დასაწყობდება და გამოყენებული იქნება კანონმდებლობის შესაბამისად.

ჰესის მშენებლობის ეტაპზე წყალი გამოყენებული იქნება ბეტონის ნარევის დასამზადებლად, სასმელ-სამეურნეო, სახანძრო და სამშენებლო მოედნის სარწყავი დანიშნულებით. ტექნიკური მიზნებისათვის წყალაღება გათვალისწინებულია მდ. ნატანებიდან. ბანაკის ტერიტორიაზე გათვალისწინებულია წყლის სამარაგო რეზერვუარის მოწყობა. საწარმოო ჩამდინარე წყლების წარმოქმნა მოსალოდნელი არ არის - ბეტონის კვანძის დასამზადებლად საჭირო წყალი სრულად გამოყენებული იქნება ტექნოლოგიურ პროცესში. მშენებლობის ეტაპზე წარმოქმნილი სამეურნეო-ფეკალური წყლები შეგროვდება 10-15 მ³ მოცულობის ჰერმეტიკულ საასენიზაციო ორმოებში და გატანილი იქნება უახლოეს საკანალიზაციო კოლექტორში. ექსპლუატაციის ეტაპზე წყლის გამოყენება დაგეგმილია სასმელ-სამეურნეო და სახანძრო დანიშნულებით. სამეურნეო-ფეკალური წყლების შეგროვებისთვის ჰესის შენობის ტერიტორიაზე მოწყობა საასენიზაციო ორმო. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე გამოსაყენებელი წყლის მიახლოებითი რაოდენობები.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია საპროექტო რეგიონის ფონური მდგომარეობის, საპროექტო მონაკვეთის გარემო პირობების, მათ შორის ჰიდროლოგიური და გეოლოგიური პირობების აღწერა. გზმ-ის ანგარიშის შესაბამის ქვეთავებში მოცემულია პროექტის განხორციელებით გამოწვეული ზემოქმედების შეფასება გარემოს სხვადასხვა კომპონენტებზე, ამასთან მოსალოდნელი ზემოქმედების შერბილების, პრევენციის მიზნით განსაზღვრულია შესაბამისი ღონისძიებები და გარემოსდაცვით მონიტორინგის საკითხები.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია მდ. ნატანების ჰიდროლოგიური აღწერა. ჰიდროლოგიურ ნაწილში მოცემულია ვრცელი მასალა, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას მდინარის საშუალო წლიური ხარჯების, მაქსიმალური და მინიმალური ჩამონადენის, მყარი ნატანის, წყლის მაქსიმალური დონეების, კალაპოტის მოსალოდნელი გარეცხვის სიღრმის, ეკოლოგიური ხარჯის შესახებ, შესაბამისი გაანგარიშებების და ცხრილების მითითებით. ეკოლოგიური ხარჯი, საპროექტო კვეთებში ბუნებრივი საშუალო წლიური ხარჯის და 50%-იანი უზრუნველყოფის საშუალო ხარჯის დაახლოებით 10%-ს შეადგენს. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია, ასევე ინფორმაცია საპროექტო არეალში მდინარის შენაკადი ხეების მოკლე ჰიდროლოგიური დახასიათებისა და საშუალო წლიური ხარჯების შესახებ. საპროექტო მონაკვეთში მოქცეულია 15 შენაკადი. საკვლევი ტერიტორიის ფარგლებში მოქცეული 15 ხევის ჯამური საშუალო მრავალწლიური ხარჯი შეადგენს 0,5 მ³/წმ-ს.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია ზედაპირული წყლის ობიექტზე ზემოქმედების შეფასება მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე და მოცემულია შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები, ასევე განსაზღვრულია მონიტორინგის საკითხები. სათავე კვანძის მშენებლობის ეტაპზე ზედაპირული წყლის ობიექტზე ზემოქმედების შემცირებისა და მდინარის ბუნებრივი ხარჯის შეუფერხებლად გატარების მიზნით გათვალისწინებულია დროებითი სადერივაციო ინფრასტრუქტურის მოწყობა. ზედაპირული წყლების ხარისხის გაუარესება მოსალოდნელია სათავე, ძალური კვანძისა და მილსადენის სამშენებლო სამუშაოების დროს, რასთან დაკავშირებითაც გზმ-ის

ანგარიშში განსაზღვრულია შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები, მათ შორის: პოტენციურად დამაბინძურებელი მასალების განთავსება ზედაპირული წყლის ობიექტიდან არანაკლებ 50 მ დაშორებით, დაბინძურებული უბნის დროული ლოკალიზაცია/გაწმენდა, სანიაღვრე წყლების მართვა. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია, ასევე ოპერირების ეტაპზე ზედაპირული წყლის დაბინძურების პრევენციის მიზნით განსაზღვრული ღონისძიებები. ექსპლუატაციის ეტაპზე მდ. ნატანებზე ზემოქმედების სახეებიდან აღსანიშნავია მდინარის ბუნებრივი ჩამონადენის ცვლილება. ექსპლუატაციის ეტაპზე მდინარის ბუნებრივ ჩამონადენზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით გზმ-ის ანგარიშით განსაზღვრულია სავალდებულო ეკოლოგიური ხარჯის გატარება - 0.49 მ³/წმ-ის ოდენობით, რომელსაც დაემატება, ასევე მდინარის ბუნებრივი შენაკადების ხარჯი. გზმ-ის ანგარიშის შესაბამისად, ბუნებრივი ჩამონადენის შიდაწლიური განაწილების გათვალისწინებით წელიწადის ცალკეულ პერიოდებში ქვედა ბიეფში გაშვებული იქნება დადგენილ ეკოლოგიურ ხარჯზე მეტი რაოდენობა (შესაბამისი დამატებითი რაოდენობები მოცემულია ცხრილში-6.7.2.2.1.1). გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მცირეწყლიან პერიოდში ენერგეტიკული მიზნით გამოსაყენებელი წყლის რაოდენობა იმდენად მცირე შეიძლება იყოს, რომ ჰიდროაგრეგატების მინიმალური დატვირთვით ფუნქციონირებაც ვერ იქნას უზრუნველყოფილი და მდინარის ბუნებრივ კალაპოტში გატარებულ იქნეს სათავეზე მოდენილი წყლის სრული - ეკოლოგიურ ხარჯზე მეტი რაოდენობა. გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია ბუნებრივი ჩამონადენის ცვლილების შემარბილებელი ღონისძიებები, მათ შორის აღსანიშნავია: ეკოლოგიური ხარჯის სისტემატური გატარება; ეკოლოგიური ხარჯის ტოლი ან მასზე ნაკლები ხარჯის მოდინების შემთხვევაში ჰესის მუშაობის შეჩერდება და მოდინებული წყლის სრული ხარჯის გატარდება სათავე კვანძის ქვედა ბიეფში. ამასთან განსაზღვრულია ბუნებრივ ჩამონადენისა და ეკოლოგიური ხარჯის მონიტორინგის საკითხები (გათვალისწინებულია ხარჯმზომების დამონტაჟება). გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია, აგრეთვე მდინარის კალაპოტში მყარი ნატანის გადაადგილების შეზღუდვით გამოწვეული ზემოქმედების შეფასება. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, სათავე კვანძზე მოსაწყობი ინფრასტრუქტურა და მისი მახასიათებლები, მაქსიმალურად შეუწყობს ხელს ნატანის ბუნებრივ მოძრაობას ქვედა ბიეფის მიმართულებით. წყალუხვობის პერიოდში, მომატებული წყლის დონე ქვედა ბიეფში აღადგენს მყარი ჩამონატანის ბუნებრივ ბალანსს. მყარი ნატანის გადაადგილების შეზღუდვის პრევენციის მიზნით გზმ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია შესაბამისი ღონისძიებები (მაგ: წყალდიდობების დროს ქვედა ბიეფში ნატანის გატარების მიზნით მაქსიმალურად გაიხსნება გამრეცხი ფარები). გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით სათავე ნაგებობაზე დაგეგმილია დაბალ ზღურბლიანი დამბის მოწყობა, რაც უზრუნველყოფს ქვედა ბიეფში ზედმეტი წყლის და მყარი ნატანის სრული მოცულობით გადადინებას.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე მიწისქვეშა/გრუნტის წყლებზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მშენებლობის ეტაპზე მიწისქვეშა წყლების დებიტების ცვლილება პროექტის ფარგლებში არ არის მოსალოდნელი - ვინაიდან გათვალისწინებული არ არის მიწისქვეშა გვირაბის გაყვანა და ღრმა გეოლოგიურ სტრუქტურებზე პირდაპირი ზემოქმედება. საპროექტო მონაკვეთში ექსპლუატაციის ეტაპზე მიწისქვეშა/გრუნტის წყლების დებიტზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით, ქვედა ბიეფში მუდმივად გატარებული იქნება ეკოლოგიური ხარჯი, ხოლო აღნიშნული ხარჯის გატარებაზე დაწესდება სისტემატური კონტროლი. მშენებლობის ეტაპზე გრუნტის წყლების დაბინძურება მოსალოდნელია საპროექტო ნაგებობების ფუნდამენტების მოწყობის პროცესში, მიწის სამუშაოებისას. ოპერირების ეტაპზე გრუნტის წყლების დაბინძურების წყაროს წარმოადგენს სატრანსფორმატორო ზეთები და ტერიტორიაზე დასაწყობებული

სხვა სახის ნავთობპროდუქტები. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, გრუნტის წყლების დაბინძურების პრევენციის მიზნით განხორციელდება ნიადაგის/გრუნტის და ზედაპირული წყლების ხარისხის დაცვასთან დაკავშირებული ღონისძიებები (მაგ: დამაბინძურებელი ნივთიერების დაღვრის შემთხვევაში მისი ლოკალიზაცია და დაბინძურებული უბნის დაუყოვნებლივი გაწმენდა; ასევე ძალური კვანძის, ქვესადგურის, ზეთსაცავ უბნებზე დამაბინძურებელი ნივთიერებების დაღვრის სალიკვიდაციო საშუალებების განთავსება).

გზმ-ის ანგარიშში მოცემულია საკვლევი რეგიონის გეოლოგიური, ჰიდროგეოლოგიური გარემოს, საინჟინრო-გეოლოგიური პირობების აღწერა, მათ შორის დეტალურადაა განხილული ჰიდროკვანძში შემავალ ნაგებობათა განთავსების უბნების საინჟინრო-გეოლოგიური პირობები, მოცემულია შესაბამისი დასკვნები და რეკომენდაციები. საინჟინრო-გეოლოგიური პირობების სირთულის მიხედვით საკვლევი ტერიტორია მიეკუთვნება III (რთულ) კატეგორიას. საკვლევი ტერიტორიის ფარგლებში იდენტიფიცირებულია მეწყრული პროცესები, ქვათაცვენის, ღვარცოფული და ეროზიული უბნები (მოცემულია შესაბამისი ფოტო მასალა და GPS კოორდინატები). გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მიწისქვეშა წყლები გვხვდება 1-1,2 მ სიღრმეზე, სათავე ნაგებობაზე - 1.25 მ სიღრმეზე. საქართველოს სეისმური საშიშროების რუკის მიხედვით, საკვლევი ტერიტორია მიეკუთვნება 8 ბალიანი მიწისძვრების ზონას. სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად, კომპანიის მიერ წარმოდგენილია, ასევე მდ. ნატანების მარჯვენა ფერდობზე, საპროექტო სადერივაციო მილსადენის გასწვრივ იდენტიფიცირებული, დღეისათვის სტაბილურ მდგომარეობაში მყოფი, ორი ძველმეწყრული სხეულის შესაძლო გააქტიურების და მოსალოდნელი რისკების შეფასება. ამასთან მოცემულია თითოეული მეწყრული ზონის ფარგლებში დაგეგმილი მეწყერსაწინააღმდეგო შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია. მაგალითად მეწყერი N1-ის კონტურში ფერდის მასივის გაწყლოვანების შემცირება სხვადასხვა ტიპის დრენაჟების და სანიაღვრე არხების მოწყობის გზით; მეწყერი N2-ის მიმდებარე ზოლში ზედაპირული ჩამონადენი წყლების შეკრება, სადერივაციო მილსადენსა და სატყეო გრუნტის გზას შორის სანიაღვრე სისტემის მოწყობით; მეწყრული სხეულის კონტურში და მის მიმდებარე ზოლში, აგროსატყეო სამელიორაციო სამუშაოების შესრულება. სამინისტროში ცალკე დანართის სახით, დამატებით წარმოდგენილ იქნა ასევე საპროექტო არეალში ჩატარებული საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევების ტექნიკური ანგარიში.

გზმ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია გეოლოგიურ გარემოზე ზემოქმედების საკითხები, მოსალოდნელი საშიში გეოდინამიკური პროცესები და მოცემულია სათანადო საპროექტო გადაწყვეტების, დამცავი ნაგებობის და შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია. განსაზღვრულია, ასევე გეოდინამიკურ პროცესებზე დაკვირვების/მონიტორინგის საკითხები, მათ შორის გარემოსდაცვით მონიტორინგის გეგმაში მოცემულია მდინარისმიერ ეროზიაზე, ნაპირების სტაბილურობაზე, ქვათაცვენის საშიშროებაზე, ღვარცოფულ მოვლენებზე, მეწყრულ პროცესებზე დაკვირვების საკითხები (განსაზღვრულია საკონტროლო მონაკვეთები, კონტროლის მეთოდი, სიხშირე და მიზანი). მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე საშიში გეოდინამიკური პროცესების განვითარების რისკების მინიმუმაციის მიზნით განსაზღვრული შემარბილებელი/პრევენციული ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია: მშენებლობის დაწყების წინ კლდოვანი კარნიზების გაწმენდა მეწყრული ბლოკებისაგან და დამცავი ბადეების მოწყობა, სამშენებლო უბნების მიმდებარე ფერდობზე წყალგამტარი სისტემის მოწყობა - ზედაპირული და გრუნტის წყლების ორგანიზაციული გაყვანა, საპროექტო დერეფნის სენსიტიურ უბნებზე დამცავი ნაგებობების მოწყობა, გრუნტის გამაგრებითი სამუშაოების ჩატარება, მუდმივი გეოდინამიკური მონიტორინგის წარმოება. გზმ-ის ანგარიშის

მიხედვით, კაშხლის ტიპი შერჩეულია მდინარის ღვარცოფული ხასიათის გათვალისწინებით, პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია - „ფრონტალური“ ტიპის დაბალდაწნევიანი წყალშემკრები კაშხლის მოწყობა. გზმ-ის ანგარიშის თანახმად, ჰესის შენობის დასაფუძნებლად შერჩეული კლდოვანი ქანები გეოტექნიკური მახასიათებლების და შრეების წოლის ფორმის მიხედვით, საიმედო გრუნტებს წარმოადგენენ.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია საკვლევ ტერიტორიაზე არსებული ბიოლოგიური (ფლორისტული, ფაუნისტური) გარემოს აღწერა და ჰესის მშენებლობა-ექსპლუატაციით ბიოლოგიურ გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება. გზმ-ის ანგარიშში იდენტიფიცირებული და აღწერილია ნატანები-3 ჰესის საპროექტო დერეფანში არსებული 4 ტიპის ჰაბიტატი და გავრცელებულ მცენარეთა სახეობები, მოცემულია შესაძლო ზემოქმედების დახასიათება, შესაბამისი დასკვნები და რეკომენდაციები. გზმ-ის ანგარიშის თანახმად, პროექტის გავლენის ზონაში მოქცეული ჰაბიტატები საშუალოდ სენსიტიურია. მდ. ნატანების საპროექტო მონაკვეთზე აღრიცხული საქართველოს წითელი ნუსხით დაცული და ენდემური სახეობებიდან (წაბლი - *Castanea sativa*, წყავი-*Laurocerasus officinalis*, შქერი-*Rhododendron ponticum*, კოლხური სურო-*Hedera colchica*, ბაძგი-*Ilex colchica*), უშუალოდ პროექტის გავლენის ზონაში ხვდება წაბლი. საპროექტო დერეფანში ჩატარებული ტაქსაციის შედეგების მიხედვით, ტერიტორიაზე სულ აღრიცხულია 32 986 ხე (მერქნული რესურსი - 245.26 მ³), საიდანაც 8 სმ-ზე მეტი დიამეტრის ხეების რაოდენობაა - 1817 ცალი (მოცულობა 242.771 მ³). წაბლის 8 სმ-ზე მეტი დიამეტრის ინდივიდების რაოდენობა შეადგენს - 41 ცალს (11.176 მ³), ხოლო 8 სმ-ზე ნაკლები ინდივიდების რაოდენობა - 112 ცალს (0.059 მ³). მოსაჭრელი ხე-მცენარეებიდან დომინანტია მურყანი. პროექტის ფარგლებში მცენარეულ საფარზე ზემოქმედება ძირითადად დაკავშირებული იქნება მშენებლობის ეტაპთან. პროექტის ფარგლებში დაგეგმილი წყალსაცავის მოცულობის გათვალისწინებით, სათავე კვანძის უბანთან, შესატბორ ტერიტორიაზე ხე-მცენარეულ საფარზე ზემოქმედება არ იქნება მასშტაბური ხასიათის. პროექტის ფარგლებში ზემოქმედება მოსალოდნელია ჰაბიტატების მთლიანობაზე - ჰაბიტატების დაკარგვის, სახეცვლილების, ფრაგმენტაციის სახით. ჰაბიტატის ფრაგმენტაციით გამოწვეულ ზემოქმედებას შეამცირებს სადაწნეო მილსადენის მიწისქვეშ განთავსების საპროექტო გადაწყვეტა. მშენებლობის დამთავრების შემდეგ, უბნებზე სადაც მოსალოდნელია დროებითი ზემოქმედება შესაძლებელი იქნება არსებული ლანდშაფტის აღდგენა, შესაბამისი სარეკულტივაციო ღონისძიებებით. გზმ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია საპროექტო მონაკვეთის ფლორისტულ გარემოზე ზემოქმედების შემცირების, შერბილების ღონისძიებები (მაგ: მკაცრად განისაზღვრება სამშენებლო უბნების საზღვრები; საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი მცენარეთა სახეობების ბუნებრივი გარემოდან ამოღება განხორციელდება კანონმდებლობის შესაბამისად; ზიანის კომპენსაციის მიზნით გათვალისწინებულია ხე-მცენარეების დარგვა-გახარება). ზემოქმედების საკომპენსაციო ღონისძიებაა, ასევე 8 სმ-ზე მცირე დიამეტრის მქონე წითელი ნუსხით დაცული ხე-მცენარეების მსგავსი ტიპის ჰაბიტატში გადარგვა, როგორც ეს გზმ-ის ანგარიშით არის განსაზღვრული.

გზმ-ის ანგარიშში იდენტიფიცირებულია საპროექტო არეალში გავრცელებული ფაუნის სახეობები, წარმოდგენილია ფაუნისტური კვლევის შედეგები, მოცემულია საპროექტო დერეფანში დაფიქსირებული სახეობების სივრცეში განაწილების რუკა. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, საპროექტო არეალში და მის მიმდებარე ადგილებში გამოვლენილია ძუძუმწოვრების 34, ხელფრთიანების 15, ფრინველების 95, ქვეწარმავლების 10, ამფიბიების 7, მოლუსკების და სხვადასხვა სახის უხერხემლოების 500-ზე მეტი სახეობა. გზმ-ის ანგარიშის შესაბამისად, სავლევ კვლევისას საპროექტო დერეფანში ძუძუმწოვრებიდან დაფიქსირდა: მურა დათვის (*Ursus arctos*), შველის (*Capreolus*

capreolus), მელას (*Vulpes vulpes*), კვერნას (*Martes martes*), თხუნელას (*Talpa sp.*) არსებობის ნიშნები (მაგ: ნაკვალევები, ექსკრემენტები). საპროექტო დერეფანში წარმოდგენილია წავისთვის (*Lutra lutra*) ხელსაყრელი ჰაბიტატები. გზმ-ის ანგარიშში იდენტიფიცირებულია შესაძლო ზემოქმედების ფარგლებში მოქცეულ ხელფრთიანთა მნიშვნელოვანი სახეობები და ორნითოფაუნის წარმომადგენლები. ხელფრთიანთებისა და ფრინველების სახეობებზე ზემოქმედება დაკავშირებული იქნება დაგეგმილი პროექტის ფარგლებში ხეების მოჭრით თავშესაფრების განადგურებასთან. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, საკვლევი რაიონი არ გამოირჩევა ქვეწარმავლებისა და ამფიბიების მრავალფეროვნებით და ენდემიზმის დონით. პროექტის ფარგლებში ფაუნის სახეობებზე მოსალოდნელი ზემოქმედება ძირითადად იქნება არაპირდაპირი ან დროებითი სახის. სამშენებლო დერეფანში მიმდინარე სამუშაოები გამოიწვევს საპროექტო არეალში გავრცელებული ფაუნის წარმომადგენლების დროებით შემფოთებას. პროექტის განხორციელებამ შესაძლოა ზემოქმედება მოახდინოს ცხოველთა გამრავლებაზე, საბინადრო და საკვებ გარემოზე, მიგრაციის მარშრუტებზე. ცხოველების ნაწილი, რომლებიც ბინადრობენ უშუალოდ საპროექტო მონაკვეთში, იძულებული იქნებიან დროებით ან მუდმივად შეიცვალონ საბინადრო გარემო. ექსპლუატაციის პროცესში ცხოველებზე ზემოქმედება ძირითადად უკავშირდება, საპროექტო მონაკვეთში, მდინარეში წყლის დონის დაკლებას და ტყის საფარის შემცირებას. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, მდინარის წყლის დიდი ნაწილის ენერგეტიკულ ტრაქტში/სადაწნეო მილსადენში გადაგდება, საპროექტო მონაკვეთში უარყოფითად იმოქმედებს წავზე და მის საკვებ ბაზაზე. მოსალოდნელ ზემოქმედებას შეამცირებს, ასევე წყლის ბიოლოგიური გარემოს შენარჩუნებას ხელს შეუწყობს, ქვედა ბიეფში გასატარებელი მუდმივი ეკოლოგიური ხარჯი, მდინარის შენაკადების დამატებითი წყლის რაოდენობა და სათავე კვანძზე განთავსებული თევზსავალი. ექსპლუატაციის ეტაპზე, სამშენებლო დერეფანში დაზიანებული გარემოს აღდგენის მიზნით, დროებით გამოყენებულ ტერიტორიებზე განხორციელდება სათანადო სარეკულტივაციო სამუშაოები. აღსანიშნავია, რომ მშენებლობის დასრულების შემდგომ, ექსპლუატაციის ეტაპზე, ფაუნის სახეობის ნაწილი კვლავ დაუბრუნდება ძველ საბინადრო ადგილებს. სათავე კვანძის უბანზე შექმნილი მცირე ზომის წყალსაცავმა შესაძლოა დადებითად იმოქმედოს წავისა და წყალზე დამოკიდებულ სხვა სახეობებზე, საარსებო გარემოს შექმნის თვალსაზრისით. გზმ-ის ანგარიშში ხმელეთის ფაუნის წარმომადგენლებზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით განსაზღვრულია შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები, მათ შორის: ცხოველთა თავშესაფრების დაფიქსირება და გამოვლენილი სენსიტიური უბნების მონიშვნა; სამშენებლო დერეფნისა და ტრანსპორტის მოძრაობის მარშრუტის, საზღვრების მკაცრი დაცვა; სავალდებულო ეკოლოგიური ხარჯის გატარება; მდინარის სიახლოვეს ჩასატარებელი სამშენებლო სამუშაოების პერიოდის შერჩევა, ისე რომ არ დაემთხვეს წავის გამრავლების პერიოდს.

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია იქტიოფაუნის კვლევის ვრცელი ანგარიში. ცხრილის სახით მოცემულია მდ. ნატანებში გავრცელებული იქტიოფაუნის სახეობები, დაცულობის სტატუსების, სატოფო და კვებითი მიგრაციის პერიოდების მითითებით. გზმ-ის ანგარიშის თანახმად, იქტიოფაუნის სავლე კვლევის შედეგებით, ნატანები-3 ჰესის პროექტის გავლენის ზონაში დაფიქსირდა - ნაკადულის კალმახი (*Salmo trutta fario*). საპროექტო მონაკვეთში თევზების სავარაუდო ბიომასა შეადგენს - 90 კგ/ჰა/წ-ს. გზმ-ის ანგარიშში დეტალურადაა განხილული იქტიოფაუნაზე ზემოქმედების საკითხები. სათავე ნაგებობის სამშენებლო სამუშაოების პერიოდში მდინარის წყლის ერთი ნაპირიდან მეორე ნაპირის მხარეს გადაგდება და გარკვეულ მონაკვეთზე კალაპოტის დაშრობა დაკავშირებული იქნება მდინარის ჰიდრობიონტებზე ზემოქმედებასთან, თუმცა სათავე ნაგებობის მცირე პარამეტრების გათვალისწინებით გავლენის ზონაში მდინარის დიდი

მონაკვეთი არ იქნება მოექცეული. სათავე ნაგებობის სამშენებლო სამუშაოების დაწყებამდე წყლის დროებით სადერივაციო არხში გადაგდებით თავიდან იქნება აცილებული იქტიოფაუნის სამიგრაციო გზების ბლოკირებით მოსალოდნელი ზემოქმედება (წყალუხვობის დროს დროებითი სადერივაციო სისტემა გაიწმინდება ლოდებისა და ხის ნარჩენებისაგან). მშენებლობის ეტაპზე შესაძლო ზემოქმედება იქტიოფაუნაზე დაკავშირებული იქნება, ასევე წყლის დაბინძურებასთან, წყლის ხარისხის გაუარესებასთან. წყლის დაბინძურებას შეამცირებს სათავე კვანძის მშენებლობის დაწყებამდე მდინარის წყლის ერთი ნაპირიდან მეორე ნაპირზე გადაგდება და სამშენებლო სამუშაოების მშრალ კალაპოტში, წყალმცირობის პერიოდში წარმოება. გზის ანგარიშის მიხედვით, მდინარის წყლის მიმართულების ცვლილების სამუშაოები იქნება დროებითი და მნიშვნელოვან გავლენას არ მოახდენს იქტიოფაუნაზე. სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად დამატებით წარმოდგენილ დოკუმენტაციაში მოცემულია ინფორმაცია სათავე ნაგებობის მშენებლობის პერიოდში (მდინარის ზღუდარებით გადაკეტვა/გახსნა) იქტიოფაუნისათვის მიყენებული ზიანის პროგნოზისა და შესაბამისი ღონისძიებების შესახებ. ნატანები-3 ჰესის ექსპლუატაციის დროს იქტიოფაუნაზე ზემოქმედება ძირითადად დაკავშირებული იქნება საპროექტო მონაკვეთში მდინარის დინების ბუნებრივი რეჟიმის ცვლილებასთან - შედეგად შეიცვლება საარსებო გარემოს, გამრავლების/სატოფო მიგრაციის და კვების ჩვეული პირობები, რაც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას მოახდენს იქტიოფაუნის წარმომადგენლებზე. ბუნებრივი რეჟიმის ცვლილებით იქტიოფაუნაზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შემცირებისათვის, გზის ანგარიშში განსაზღვრულ, მნიშვნელოვან შემარბილებელ ღონისძიებას წარმოადგენს სათავე კვანძის ქვედა ბიფეში დადგენილი ეკოლოგიური ხარჯის მუდმივი გატარება და სათავე ნაგებობაზე ეფექტური თევზსავალის მოწყობა. გზის ანგარიშის მიხედვით, სათავე ნაგებობაზე გათვალისწინებულია შესაბამისი გაბარიტების მქონე თევზსავალის მოწყობა. თევზსავალის დახრა, აუზების (საფეხურები) რაოდენობა და მათი ზომები შერჩეულია შესაბამისი მეთოდების საფუძველზე ისე, რომ მიღწეული იქნას მაქსიმალური ეფექტი. საპროექტო თევზსავალის მახასიათებლები უზრუნველყოფს თევზების გადაადგილებისთვის ბუნებრივთან მიახლოებული პირობების შექმნას. იქტიოფაუნაზე ზემოქმედებას ნაწილობრივ შეამცირებს, ასევე საპროექტო მონაკვეთში არსებული მცირე შენაკადების წყლის ხარჯი (0.5 მ³/წმ), რომელიც დაემატება სავალდებულო ეკოლოგიურ ხარჯს. **აღსანიშნავია რომ თევზსავალში წყლის განსაზღვრული ხარჯი უნდა მიედინებოდეს დადგენილი რაოდენობით, უწყვეტ რეჟიმში.** თევზების წყალმიმღებებში მოხვედრის და დაზიანების პრევენციის მიზნით გათვალისწინებულია თევზამრიდის მოწყობა. მშენებლობა-ექსპლუატაციის დროს, იქტიოფაუნაზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით, განსაზღვრულ შესაბამის შემარბილებელ ღონისძიებებსა და მონიტორინგის საკითხებს შორის აღსანიშნავია: სათავე კვანძის სამშენებლო სამუშაოების პროცესში დროებითი კალაპოტის მოწყობა; ხელოვნური კალაპოტის მდინარის ბუნებრივ კალაპოტთან შეუღლების ადგილები მოწყობა ისე, რომ არ შეიქმნას ბარიერი თევზების მიგრაციისთვის; სათავე კვანძის სამშენებლო ადგილებში მდინარის კალაპოტის სისტემატური გასუფთავება ხის ნარჩენებისგან; სათავე კვანძის მშენებლობის დროს იქტიოფაუნაზე ნეგატიური ზემოქმედების რისკების შესრულების მიზნით, დროებითი ზღუდარების მოწყობის სამუშაოები შესრულდება შემჭიდროებულ ვადებში (არაუმეტეს 2-3 დღე); თევზსავალის ტექნიკური გამართულობის და მუშაობის ეფექტურობის მონიტორინგი; ოპერირების დაწყებიდან პირველი 2 წლის განმავლობაში იქტიოფაუნის სახეობების მონიტორინგი, საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი შემარბილებელი ღონისძიებების დასახვის მიზნით. პროექტის ფარგლებში მდ. ნატანების ჰიდრობიონტებზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით მნიშვნელოვანია, ასევე

ზედაპირული წყლების ხარისხის დაცვასთან დაკავშირებული შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელება.

დაგეგმილი საქმიანობის მშენებლობის ეტაპზე დროებითი ზემოქმედება მოსალოდნელია ატმოსფერულ ჰაერის დაბინძურებისა და ხმაური გავრცელების კუთხით. მშენებლობის ეტაპზე ატმოსფერულ ჰაერის დაბინძურების ძირითად წყაროს წარმოადგენს სამშენებლო ბანაკები (N1 ბანაკიდან მოსახლემდე დაახლოებითი მანძილი - 550 მ, N2-დან - 4.5 კმ). უახლოეს დასახლებამდე მანძილის გათვალისწინებით ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გავრცელების გაანგარიშება შესრულებულია N1 ბანაკისათვის. გაანგარიშება შესრულებულია, როგორც სტაციონალური ისე მოძრავი წყაროების გათვალისწინებით. შესაბამისი გაანგარიშება თან ერთვის გზმ-ის ანგარიშს, რომლის მიხედვით ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი, როგორც 500 მ ნორმირებული ზონის, აგრეთვე უახლოესი დასახლებული ზონის მიმართ არ გადააჭარბებს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ნორმებს. მშენებლობის დროს ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების მინიმუმაციის მიზნით გზმ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები.

მშენებლობის ეტაპზე ხმაურის გავრცელებით გამოწვეული ზემოქმედება ძირითადად დაკავშირებული იქნება ჰესის ინფრასტრუქტურული ობიექტების მშენებლობასთან. უახლოეს საცხოვრებელ ზონამდე მანძილის გათვალისწინებით ხმაურის გავრცელების გაანგარიშება შესრულებულია ჰესისა და N1 სამშენებლო ბანაკის უბნიდან. უარესი სცენარის, ყველა წყაროს ერთდროულად მუშაობის, გათვალისწინებით ხმაურის დონემ შესაძლოა მცირედით გადააჭარბოს დასაშვებ ნორმას. მშენებლობის ეტაპზე ხმაურის გავრცელება ზემოქმედებას მოახდენს, ასევე ადგილობრივ ველურ ბუნებაზე. ხმაურით გამოწვეული ზემოქმედება იქნება დროებითი, ამასთან ხმაურის გამომწვევი ძირითადი წყაროების ერთდროული მუშაობა ნაკლებ სავარაუდოა, ხოლო სამშენებლო სამუშაოები იწარმოებს მხოლოდ დღის საათებში. ექსპლუატაციის ეტაპზე ხმაურის გავრცელების ძირითად წყაროებს წარმოადგენს ჰესის შენობაში დამონტაჟებული ჰიდროაგრეგატები. ხმაურის გავრცელებას შეამცირებს ჰესის შენობა და შიდა ინტერიერში მოწყობილი ხმაურ საიზოლაციო მასალები. გზმ-ის ანგარიშის მიხედვით, ჰესის შენობიდან უახლოეს საცხოვრებელ სახლთან ხმაურის გავრცელება შეიძლება იყოს მაქსიმუმ - 15 დბა. შესაბამისად ექსპლუატაციის ეტაპზე მუდმივი ხმაურწარმომქმნელი წყაროს ფუნქციონირებით დადგენილი ნორმის გადაჭარბება მოსალოდნელი არ არის. მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე ხმაურის გავრცელების შემცირების მიზნით გზმ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია შემარბილებელი ღონისძიებები (მაგ: ხმაურიანი დანადგარ-მექანიზმები შეძლებისდაგვარად განლაგდება მგრძობიარე რევეკტორებისგან (საცხოვრებელი სახლები) მოშორებით; ჰესის შენობის საოპერატორო ოთახები მოეწყობა სპეციალური ხმაურ-საიზოლაციო მასალის გამოყენებით).

გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია ნარჩენების მართვის გეგმა. მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე წარმოქმნილი სახიფათო ნარჩენები შემდგომი მართვის მიზნით გადაეცემა ამ საქმიანობაზე სათანადო ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, საყოფაცხოვრებო ნარჩენები დაგროვების შესაბამისად გატანილი იქნება უახლოეს ნაგავსაყრელზე.

გზმ-ის ანგარიშში პროექტის მშენებლობა-ექსპლუატაციით გამოწვეული კუმულაციური ზემოქმედების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია მდ. ნატანების ხეობაში, პერსპექტივაში, დაგეგმილი ნატანები-1 და ნატანები-2 ჰესის პროექტების გათვალისწინებით. გამოკვეთილია მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპზე მოსალოდნელი ზემოქმედების სახეები. მათ შორის განხილულია დაგეგმილი პროექტების განხორციელებით რეგიონის

სოციალურ-ეკონომიკურ გარემოზე მოსალოდნელი დადებითი ზემოქმედების საკითხები. მოსალოდნელი მუდმივი კუმულაციური ეფექტის გათვალისწინებით ყურადღება გამახვილებულია ექსპლუატაციის ეტაპზე, კერძოდ ექსპლუატაციის ეტაპისათვის გამოკვეთილია ზემოქმედების ორი მნიშვნელოვანი სახე: მდინარის ჰიდროლოგიური რეჟიმის ცვლილება და ზემოქმედება იქთიოფაუნაზე. მოსალოდნელი ზემოქმედების სათანადო მართვის მნიშვნელოვან ღონისძიებებს წარმოადგენს: ქვედა ბიეფში სავალდებულო ეკოლოგიური ხარჯის მუდმივი გატარება და ეფექტური თევზსავალი ნაგებობის მოწყობა. წარმოდგენილი პროექტის გზშ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია ე.წ. აუზებიანი თევზსავალის მოწყობა, ხოლო თევზსავალის საშუალებით მუდმივი 0,13 მ³/წმ ის ოდენობით ხარჯის გატარება. ამასთან აღსანიშნავია, რომ ზემოქმედებას ნაწილობრივ შეამცირებს საპროექტო მონაკვეთში მდ. ნატანების შენაკადების წყლის ხარჯი (0.5მ³), რომელიც დაემატება სავალდებულო ეკოლოგიურ ხარჯს. მოსალოდნელ კუმულაციურ ზემოქმედებას შეამცირებს, ასევე წარმოდგენილი გზშ-ის ანგარიშის შესაბამის ქვეთავში იქთიოფაუნაზე და მდინარის ჰიდროლოგიურ რეჟიმზე ზემოქმედების შერბილების მიზნით განსაზღვრული შესაბამისი ღონისძიებები და გარემოსდაცვითი მონიტორინგის საკითხები (მაგ: მშენებლობის ეტაპზე მდინარის ბუნებრივი ხარჯის შეუფერხებლად გატარების მიზნით დროებითი სადერივაციო ინფრასტრუქტურის მოწყობა; ეკოლოგიური ხარჯის გატარების მუდმივი კონტროლი; ხარჯშომების/ან დონეშომების დაყენება; თევზსავალის ტექნიკური გამართულობის კონტროლი; ოპერირების დაწყებიდან პირველი 2 წლის განმავლობაში უზრუნველყოფილი იქნება იქთიოფაუნის სახეობების მონიტორინგი, საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი შემარბილებელი ღონისძიებების დასახვის მიზნით; იმ შემთხვევაში, თუ იქთიოლოგიური კვლევებით გამოიკვეთება, რომ არსებული ეკოლოგიური ხარჯი იწვევს ბიომრავალფეროვნების შეუქცევად დეგრადაციას, საქმიანობა განხორციელდება მონიტორინგის შედეგად დადგენილი ახალი გაზრდილი ხარჯის შესაბამისად. დამატებით წარმოდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, საპროექტო მონაკვეთში წყლის საკმარისი ფენის არსებობის მიზნით უზრუნველყოფილი იქნება ეკოლოგიური ხარჯის დამბის ქვედა ბიეფში სისტემატურად გატარება და მდინარის კალაპოტში ერთარხიანი დინების უზრუნველყოფა. ერთარხიანი დინების უზრუნველყოფის მიზნით, ყოველი წყალდიდობის შემდეგ გათვალისწინებულია ჩატარდეს მდინარის კალაპოტის მონიტორინგი და საჭიროების შემთხვევაში კალაპოტის ხელოვნურად კორექტირება. სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად, მოსალოდნელი კუმულაციური ეფექტის გათვალისწინებით, დაზუსტებულ დოკუმენტაციაში წარმოდგენილია დამატებითი ინფორმაცია წყლის ბიომრავალფეროვნებაზე/იქთიოფაუნაზე ზემოქმედების დაკვირვების/მონიტორინგისა და შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ. დამატებითი ინფორმაციის მიხედვით, იქთიოფაუნის მონიტორინგის განხორციელება ნატანები 3 ჰესის გავლენის ზონაში და მის ზედა და ქვედა ბიეფებში, რაც უდა ითვალისწინებდეს თევზის საკვები ბაზის და ბიომასის კვლევას წლის ყველა სეზონზე.

გზშ-ის ანგარიშში კლიმატთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ ზედა ბიეფში მოეწყობა მხოლოდ მცირე შეგუბება, რაც გამორიცხავს რეგიონის კლიმატსა და მეტეოპირობებზე ნეგატიური ზემოქმედების რისკებს. საპროექტო ჰესის სათავე კვანძზე შექმნილი წყალსაცავის მოცულობის გათვალისწინებით არ არის მოსალოდნელი აორთქლების, ჰაერის ტენიანობის ზრდა და კლიმატის ცვლილება.

დროებით ვიზუალურ-ლანდშაფტურ ზემოქმედებას ადგილი ექნება მოსამზადებელი და სამშენებლო სამუშაოების, ხოლო მუდმივი - ექსპლუატაციის დროს. ჰესის შემადგენელი ინფრასტრუქტურული ობიექტები შეცვლის ვიზუალურ-ლანდშაფტურ პირობებს.

ვიზუალურ-ლანდშაფტური ზემოქმედების შერბილების მიზნით გზშ-ის ანგარიშში განსაზღვრულია შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები, მათ შორის მნიშვნელოვანია სარეკულტივაციო სამუშაოების განხორციელება. ამასთან აღსანიშნავია, რომ საპროექტო ობიექტის სიმძლავრის გათვალისწინებით ჰესის შემადგენელი ინფრასტრუქტურული ნაგებობები არ იქნება მასშტაბური, ხოლო სადაწნეო მილსადენი მიწისქვეშ განთავსდება.

გზშ-ის ანგარიშში განხილულია პროექტის განხორციელებით გამოწვეული ზემოქმედება ადგილობრივ სოციალურ-ეკონომიკურ გარემოზე. ჰესის კომუნიკაციების განთავსებისათვის ფიზიკური და ეკონომიკური განსახლების რისკი არ არსებობს. საპროექტო ჰესის ჰიდროტექნიკური ნაგებობები განთავსებული იქნება სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთებზე. ძირითადი სამშენებლო უბნებიდან მოსახლეობამდე დაშორების მანძილების გათვალისწინებით ზემოქმედების რისკები არ იქნება მნიშვნელოვანი. საპროექტო ობიექტის მასშტაბის, მათ შორის კაშხლის გაბარიტებისა და წყალსაცავის ფართობის, გათვალისწინებით ჰესის ექსპლუატაციის ეტაპზე მოსახლეობის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკები არ იქნება მაღალი. გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, მდ. ნატანების საპროექტო მონაკვეთზე წყალმომხმარებლები წარმოდგენილია საკალმახე მეურნეობის სახით. მშენებლობა-ექსპლუატაციის ფაზებზე მდ. ნატანების წყლის ხარისხის გაუარესებამ შესაძლოა ნეგატიური ზემოქმედება მოახდინოს მეურნეობის ექსპლუატაციაზე, რომლის მინიმუმაცა შესაძლებელი იქნება ზედაპირული წყლების ხარისხზე ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების შესრულებით. გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, ექსპლუატაციის ფაზაზე, ჰესის შენობის ზედა ბიეფში მდებარე საკალმახე მეურნეობის წყლით მომარაგების შეფერხება მოსალოდნელი არ არის - მეურნეობის წყალაღების წერტილში მდ. ნატანებს წყლის ხარჯი - 1.0 მ³/წმ იქნება. გზშ-ის ანგარიშში დანართის სახით წარმოდგენილია საკალმახე მეურნეობის (შპს „ვაკიჯვრის კალმახის“) წილის მფლობელი სს „ნიკორას“ თანხმობის ამსახველი დოკუმენტაცია, სადაც კომპანია სს „ნიკორას“ შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მიმართ შესასრულებლად განსაზღვრული აქვს შესაბამისი პირობები. გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, მშენებლობის ეტაპზე დროებითი სახის ზემოქმედება მოსალოდნელია საპროექტო ჰიდროტექნიკური ნაგებობის დერეფნის სიახლოვეს გამავალ საფეხმავლო ტურისტულ ბილიკზე - სამშენებლო სამუშაოები დროებით შეაფერხებს აღნიშნული ბილიკის გამოყენებას.

გზშ-ის ანგარიშის შესაბამისად, ლიტერატურული წყაროებისა და საველე სამუშაოების შედეგების მიხედვით პროექტის გავლენის ზონაში ისტორიულ-კულტურულ ან არქეოლოგიური ძეგლების არსებობა არ დადასტურებულა.

ახალი კორონავირუსის გავრცელების პრევენციის მიზნით, 2020 წლის 18 სექტემბერს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსში“ განხორციელებული ცვლილების შესაბამისად, ზემოაღნიშნული პროექტის გზშ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვა გაიმართა, კომუნიკაციის ელექტრონული საშუალების, Webex-ის აპლიკაციის გამოყენებით, 2020 წლის 24 დეკემბერს 12:00 საათზე. საჯარო განხილვას ესწრებოდნენ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის მერიის, ოზურგეთის საკრებულოს, სოფ. ვაკიჯვრის ადმინისტრაციული ერთეულის, შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“, საკონსულტაციო ორგანიზაცია შპს „გამა კონსალტინგის“ წარმომადგენლები. განხილვას ესწრებოდნენ, აგრეთვე „საზოგადოებრივი მოძრაობა მწვანე მომავალი საქართველოსთვის“ და გარემოსდაცვითი სათემო ორგანიზაცია „ეკოს“ წარმომადგენლები. საჯარო განხილვაში მონაწილეობას იღებდნენ, ასევე ქ. ოზურგეთის, სოფ. ვაკიჯვრის, სოფ. ბაღდათის მოსახლეობა და სხვა დაინტერესებული საზოგადოება.

დამსწრე საზოგადოების მაღალი ინტერესის გათვალისწინებით, საჯარო განხილვაზე აქტიური კითხვა-პასუხის რეჟიმი გაიმართა. საჯარო განხილვაზე დამსწრე საზოგადოების მხრიდან დაფიქსირდა დადებითი და უარყოფითი პოზიციები პროექტის განხორციელებასთან დაკავშირებით. საზოგადოების ნაწილი მკაცრად აკრიტიკებდა, ხოლო ნაწილი მხარს უჭერდა ჰესის მშენებლობას. დასმული საკითხები, დაფიქსირებული პოზიციები, გაცემული პასუხები და განმარტებები აისახა წინამდებარე პროექტის გზშ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვის ოქმში.

პროექტთან დაკავშირებით, ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე დაინტერესებული საზოგადოების მხრიდან დაფიქსირდა, ასევე წერილობითი შენიშვნები/მოსაზრებები. მათ შორის გარემოსდაცვითმა სათემო ორგანიზაციამ „ეკო“, ონლაინ განხილვაში დაინტერესებული საზოგადოების მაღალი ჩართულობის შეუძლებლობის მიზეზით, წერილობით ითხოვა ელექტრონული საჯარო განხილვის გადადება. აღნიშნულთან დაკავშირებით სამინისტრომ, საჯარო განხილვის ჩატარების შესახებ, უზრუნველყო შესაბამისი დასაბუთების მიწოდება. ამასთან სათემო ორგანიზაცია „ეკოს“ წერილში გამოთქმულ მოსაზრებასთან დაკავშირებით - რომლის მიხედვით, დაინტერესებულ მოქალაქეებს შესაძლოა არ ჰქონდეთ ინტერნეტთან წვდომა და შეეზღუდოთ საჯარო განხილვაში მონაწილეობის, მოსაზრებების გამოთქმის უფლება - სამინისტრომ ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის მერიაში დამატებითი წერილი გადაგზავნა და ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის მერიას ეთხოვა დაეგმილ ონლაინ საჯარო განხილვის შეუფერხებლად ჩატარებისა და საზოგადოების ეფექტიანი მონაწილეობის მიზნით, დაინტერესებული საზოგადოების მოთხოვნის შემთხვევაში, სათანადო ღონისძიებების განხორციელება და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის გამოყენება, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის მერიის შენობაში ან/და მის მიმდებარედ ონლაინ საჯარო განხილვაში დაინტერესებული საზოგადოების მონაწილეობის მიზნით.

ნატანების 3 ჰესის გზშ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვის შემდგომ გარემოსდაცვითი სათემო ორგანიზაცია „ეკოს“ მიერ სამინისტროში კვლავ იქნა წარმოდგენილი წერილობითი შენიშვნები/მოსაზრებები. წერილში მოცემული საკითხები ძირითადად ეხებოდა საჯარო განხილვის ელექტრონულად ჩატარებას, ელექტრონულ განხილვაში საზოგადოების ჩართულობას, მდინარის ჰიდროლოგიური რეჟიმის კვლევას, კუმულაციურ ზემოქმედებას, მოსალოდნელ ეკოლოგიურ ცვლილებებს, რთულ გეოდინამიკურ პროცესებს, ჰესის სრული დატვირთვის მუშაობასა და წყალაღებას, დანახარჯისა და სარგებლის ანალიზს. ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე სამინისტრომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, უზრუნველყო წარმოდგენილი მოსაზრებებისა და შენიშვნების განხილვა. წარმოდგენილ შენიშვნებთან/მოსაზრებებთან დაკავშირებით შესაბამისი განმარტებები თან ერთვის გადაწყვეტილებას ცხრილის სახით.

ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე სამინისტროს მოთხოვნის შესაბამისად კომპანიის მიერ წარმოდგენილი დაზუსტებული დოკუმენტაციის განხილვის მიზნით უზრუნველყოფილი იქნა შენიშვნების/მოსაზრებების მიღების დამატებითი 1 თვიანი ვადის განსაზღვრა. აღნიშნულ ვადაში შენიშვნები/მოსაზრებები დამატებით/დაზუსტებულ დოკუმენტაციასთან დაკავშირებით წარმოდგენილ იქნა საქართველოს იურისტთა ასოციაციის ოზურგეთის ოფისის, გარემოსდაცვითი სათემო ორგანიზაცია „ეკოს“ და დემოკრატიული ჩართულობის ცენტრის ოზურგეთის ოფისის მიერ, საერთო განცხადების სახით. შენიშვნები/მოსაზრებები ძირითადად ეხებოდა ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე სამინისტროს მიერ მოთხოვნილ დასაზუსტებულ საკითხებზე კომპანიის მხრიდან წარმოდგენილ განმარტებებს. წარმოდგენილ

შენიშვნებთან/მოსაზრებებთან დაკავშირებით შესაბამისი განმარტებები თან ერთვის გადაწყვეტილებას ცხრილის სახით.

გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილია გარემოზე ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების გეგმა, გარემოსდაცვითი მონიტორინგის გეგმა, ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების გეგმა (მათ შორის განხილულია ჰიდროდინამიკურ ავარიაზე რეაგირების საკითხები), დასკვნები და რეკომენდაციები.

აღნიშნული გზშ-ის ანგარიშში განიხილეს შესაბამისმა ექსპერტებმა და სპეციალისტებმა გარემოსდაცვითი შეფასების სხვადასხვა მიმართულებით, რომელთა დასკვნების შეჯერებისა და წარმოდგენილი დოკუმენტაციის შეფასების, ასევე გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მე-12 მუხლის, ამავე კოდექსის I დანართის 22-ე პუნქტისა და II დანართის 3.4 ქვეპუნქტის საფუძველზე,

ვ ბ რ ძ ა ნ ე ბ:

1. გაიცეს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება ოზურგეთის მუნიციპალიტეტში, შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მდინარე ნატანებზე 9.085 მგვტ სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (ნატანები-3 ჰესის) და 110 კვ ძაბვის ღია ქვესადგურის მშენებლობა-ექსპლუატაციაზე;
2. ბრძანების პირველი პუნქტით გათვალისწინებული გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება გაიცემა განუსაზღვრელი ვადით;
3. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ საქმიანობა განახორციელოს წარმოდგენილი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის, დამატებით წარმოდგენილი დაზუსტებული დოკუმენტაციის, ტექნოლოგიური სქემის, გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების, მათ შორის ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედების შერბილებისა და საკომპენსაციო ღონისძიებების, გარემოსდაცვითი მონიტორინგის და ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების გეგმების, დასკვნებისა და რეკომენდაციების შესაბამისად;
4. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ უზრუნველყოს ჰიდროელექტროსადგურის ექსპლუატაციაში გაშვებამდე, ჰესის ზედა და ქვედა ბიეფებში წყლის დონის მზომების დაყენება, ექსპლუატაციის ეტაპზე წყლის ხარჯების დადგენილი სიხშირით (წელიწადში საშუალოდ 25-30 ჯერ) გაზომვა, წყლის დონეებსა და ხარჯებს შორის დამოკიდებულების მრუდების აგება და ყოველდღიური დონეების და ხარჯების შესახებ ინფორმაციის ყოველკვარტალურად გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წარმოდგენა;
5. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებამდე უზრუნველყოს ჰესის ინფრასტრუქტურული ობიექტების განლაგების ზონაში და მათ მიმდებარედ გეოლოგიური პროცესების მონიტორინგის საკითხების სამინისტროსთან შეთანხმება. მონიტორინგი უზრუნველყოს სამინისტროსთან შეთანხმებული ღონისძიებების შესაბამისად და საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოს შესაბამისი პრევენციული ღონისძიებების გატარება. ამასთან მონიტორინგის შედეგები წარმოდგენილი უნდა იქნას სამინისტროში არანაკლებ წელიწადში ორჯერ;
6. ვინაიდან მდ. ნატანების მარჯვენა ფერდობზე, საპროექტო სადერივაციო მილსადენის გასწვრივ, ფიქსირდება ორი, დღეისათვის სტაბილური ძველმეწყობის სხეული (კოორდ: 1. 264509-4642900; 2. 264797-4642470), ასევე

სამშენებლო ბანაკისათვის შერჩეული ტერიტორია (ბანაკი №1) ხვდება დღეისათვის სტაბილური ძველმეწყურული სხეულის კონტურში, შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ უზრუნველყოს წარმოდგენილი დოკუმენტაციით - გათვალისწინებული ღონისძიებების განხორციელება ჰესის მშენებლობა-ექსპლუატაციის პერიოდში;

7. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებამდე უზრუნველყოს სამშენებლო ბანაკების დეტალური პროექტების შემუშავება და სამინისტროში შესათანხმებლად წარმოდგენა (shp ფაილებთან ერთად);
8. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებამდე უზრუნველყოს ფუჭი ქანების სანაყარობის პროექტების სამინისტროში შესათანხმებლად წარმოდგენა shp ფაილებთან ერთად;
9. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ უზრუნველყოს „ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნის, შენახვის, გამოყენების და რეკულტივაციის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №424 დადგენილებით დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტით გათვალისწინებული მოთხოვნების შესაბამისად;
10. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებამდე უზრუნველყოს ნარჩენების მართვის გეგმის სამინისტროსთან შეთანხმება საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2015 წლის 4 აგვისტოს N211 ბრძანების შესაბამისად; ნარჩენების მართვა უზრუნველყოს სამინისტროსთან შეთანხმებული გეგმის შესაბამისად;
11. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებამდე საპროექტო ტერიტორიაზე ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების განთავსების შემთხვევაში, ასევე ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან წყალაღების ან/და წყალჩაშვების შემთხვევაში უზრუნველყოს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების დაცვა;
12. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ თევზსავალის ფუნქციონირებასთან დაკავშირებით სულ მცირე 5 წლის განმავლობაში უზრუნველყოს თევზსავალის ეფექტურობაზე დაკვირვება და კვარტალში ერთხელ შედეგების სამინისტროში წარმოდგენა, საჭიროების შემთხვევაში შემდგომი ღონისძიებების დასახვა-განხორციელების მიზნით;
13. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მდ. ნატანების კალაპოტში ან მის უშუალო სიახლოვეს სამშენებლო სამუშაოები არ განახორციელოს მდინარის კალმახის (*Salmo fario Linnaeus*) ტოფობის პერიოდში;
14. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ ნაპირსამაგრი ნაგებობის საჭიროების შემთხვევაში მშენებლობის დაწყებამდე უზრუნველყოს შესაბამისი ღონისძიებების შემუშავება და სამინისტროში კანონმდებლობით დადგენილი წესით წარმოდგენა;
15. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ მშენებლობის დაწყებისა და ექსპლუატაციაში გაშვების შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს სამინისტროს;
16. შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნმა“ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების სხვა პირზე გადაცემის შემთხვევაში გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გადაცემა განახორციელოს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით“ დადგენილი წესით;
17. ბრძანება დაუყოვნებლივ გაეგზავნოს შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნს“;
18. ბრძანება ძალაში შევიდეს შპს „უნივერსალ ენერჯი ქორფორეიშნის“ მიერ ამ ბრძანების გაცნობისთანავე;
19. ბრძანების ძალაში შესვლიდან 5 დღის ვადაში გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება განთავსდეს სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე და ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი ან/და წარმომადგენლობითი ორგანოების საინფორმაციო დაფებზე;

20. ბრძანება შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში (თბილისი, დ. აღმაშენებლის ხეივანი, მე-12 კმ. N6) მხარის მიერ მისი ოფიციალური წესით გაცნობის დღიდან ერთი თვის ვადაში.

ლევან დავითაშვილი

მინისტრი